

ДУХОВНІ КОМПОНЕНТИ ЕКОНОМІКИ

Актуальність теми. На сьогоднішній час розбудова економіки, проведення економічних реформ і знову ж таки побудова громадянського суспільства не може обійтися без духовності. Досить актуальною в наш час є формування духовних компонентів у економічного населення. Адже людство виступає активною силою економічних змін і залежно від того, які цінності вона вносить у ці зміни, багато в чому буде залежати майбутнє суспільства.

Мета й завдання дослідження. Мета статті – аналіз духовних компонентів економіки. Розкриття сутності основних компонентів економіки. Поставлена мета обумовлює розв'язання таких завдань: дослідити поняття духовності; пояснити основну роль духовних компонентів. Об'єктом дослідження є духовні компоненти економіки. Предмет дослідження – основні духовні компоненти.

Сьогодні багато пишуть про духовність, а ще більше про неї говорять. Термін «духовність» може дати безліч понять, починаючи з філософських, богословських, а також психологічними дефініціями. У різних філософських течіях і релігіях духовність має різне смислове навантаження, однак ґрунтується на понятті сакрального і, як наслідок, релігійного [1]. Духовність – це основа розвитку ефективності та прозорості економіки, націленої на забезпечення благ для всього населення. Духовність – внутрішній світ людини, де людина дає собі звіт, щодо внутрішнього стану і направляє свої дії. Духовність-поставлена ціль перед людиною по відношенню до життя. Щодо економіки, то вона є наукою духовною. Економіка вивчає економічні явища, процеси, механізми, які проходять по всьому світу. Вона вирішує багато проблем, які хвилюють людство. Еволюція громадської думки виявила тісний зв'язок духовності і економіки суспільства. Коротко відображаючи цю еволюцію, відзначимо основні ідеї щодо взаємозв'язку економіки і духовності, висунуті на різних етапах розвитку філософської думки. Так, в античності духовність співвідноситься з нескінченною душею, для якої трудова діяльність служила засобом досягнення людиною досконалості, чому також сприяло функціонування ідеальної держави (Платон). У середні століття вплив духовності на економіку пов'язувалося зі зверненням людини до Бога. Світоглядна і пізнавальна функції духовності визначили її місце в системі господарства завдяки взаємозв'язку світу та обігу душі до Бога (Августин). Крім того, в цей же період виявилася світськи-прагматична тенденція щодо людини до економіки, що підготувало ґрунт для бурхливих змін всіх сторін життя в наступному періоді. У Новий час поряд з теологічною концепцією духовності розвивається ідея духовності в зв'язку з удосконаленням людини та її ставлення до світу. Праця починає трактуватися як активно перетворює фактор в житті суспільства. Діалектика матеріального і ідеального у праці, розкрита К. Марксом, виявила багатопланові функції духовності в господарстві: цільову, пізнавальну, етичну, естетичну та ряд інших. Духовні якості людини як споживача і суб'єкта господарської діяльності починають інтерпретуватися як виконавчі директори важливе місце в структурі економіки соціуму. У неklasичній філософії ХХ ст. відбився перехід від індустріального суспільства до постіндустріального, інформаційного суспільства споживання, яке багато в чому визначається цінностями. Духовні компоненти економіки включають: економічна свідомість, економічне мислення, економічна психологія, економічні переконання, моральні цінності економіки, економічна культура.

Економічна свідомість – це особливий стан, властивий тільки людині, в якому їй одночасно доступний і світ, і вона сама. Економічна свідомість миттєво пов'язує, співвідносить те, що людина бачила, почула, і те, що вона відчула, подумала, пережила. Багато філософів визначають свідомість як диво з див світобудови, як великий милостивий дар людині, бо лише у свідомості вона дана сама собі як «я», спрямоване до вершин духовного буття, піднесеної любові і дружби, співчуття і радості. Економічна свідомість піддає дійсність емоційній оцінці, забезпечує економічну діяльність – у попередньому проектуванні дій і передбаченні їх наслідків, контролюванні економічної поведінки і керуванні нею, у здатності людини справлятися в навколишньому матеріальному світі, у власному економічному житті. Отже, економічна свідомість – не просто образ економічної дійсності, а особлива форма психічної діяльності, орієнтована на відображення і перетворення економічної дійсності [2, с. 14]. Економічне мислення, у свою чергу, є

системою поглядів людини на закономірності економічного розвитку, сутність економічних явищ і процесів і причини їх виникнення. Таке мислення є структурним елементом людського мислення в цілому. Визначальним фактором змісту економічного мислення є характер існуючих відносин власності, місце людини в суспільному розподілі праці, рівень її освіти. Формування сучасного економічного мислення неминує супроводжуватися подоланням сформованих стереотипів. У цьому процесі чимало перешкод, і головне серед них відстала сила інерції. Збереження старих, відживаючих поглядів і уявлень в змінених умовах економічного і соціального розвитку багато в чому спирається на досвід минулого. Проте значною мірою подібні стереотипи спираються на налагоджені структури управління та процедури прийняття рішень. Соціально-економічні труднощі і втрати, практично неминучі при вирішенні протиріч між вимогами зміненої економічної ситуації і старими поглядами, – ціна, яку платить суспільство за живучість стереотипів економічного мислення та поведінки [3, с. 24]. Економічна психологія – це галузь психології, що досліджує взаємозв'язок психологічних характеристик індивідів, сімей, соціальних груп, яка здійснює значний вплив на сприйняття ними конкретної економічної дійсності і своєї поведінки. Економічна психологія виступає предметом безпосереднього і опосередкованого відображення системи економічних відносин виробництва, розподілу, обміну і вивчення не стільки відносин матеріальних речей і процесів, скільки специфіки взаємовідносин людей. Головна мета економічної психології – вивчення людини як вирішального суб'єкта господарських змін, «психологічного фактора» економіки [4]. Економічне переконання – тверда впевненість в необхідності і перспективності здійснення господарських перетворень шляхом економічних реформ. Економічне переконання – суб'єктивна впевненість людини в правоті своїх економічних ідей і принципів господарювання, необхідності їх практичної реалізації. Економічне переконання – складне, цілісне духовне утворення, яке включає в себе такі компоненти: економічні знання особистості, соціальної групи, класу, держави, суспільства; ціннісні орієнтації суб'єкта економічної діяльності; емоційний стан особистості, її глибока віра в досягнення бажаного результату; глибока впевненість в необхідності практичної реалізації своїх економічних ідей і принципів господарювання [5]. Моральні цінності економіки-являється виразом духовності, тому що обмежує поведінку тих суб'єктів ринку, які можуть нанести шкоду розвитку самого ринку і всього суспільства. Сутність морального вирішення економічних проблем полягає в їх нерозривному зв'язку з життєвими інтересами і цілями людини, всього людства. Основні категорії моральності – це: добро і зло; обов'язок і відповідальність; честь; достоїнство, совість, щастя [6]. Моральні цінності формують культуру економіки.

Економічна культура – це комплекс уявлень, переконань, звичок, стереотипів поведінки, які реалізуються в економічній сфері суспільства й пов'язані з економічною діяльністю. Сутність, зміст економічної культури знаходить свій вираз в її функціях: регулятивна – здійснюється за допомогою вже готових економічних концепцій, накопичених загальноприйнятих норм, у відповідності з якими повинна відбуватися економічна діяльність; трансляційна – передача новим поколінням ринкових цінностей, мотивів поведінки, створених попередніми поколіннями; селекційна – відбір із існуючих ринкових цінностей і мотивів поведінки тільки перспективних при одночасному утриманні позитивних, які містяться в минулому досвіді; інноваційна – оновлення ринкових цінностей та мотивів поведінки шляхом вироблення нових і запозичення життєздатних із економічної культури інших країн [7].

Висновок. Проаналізувавши все вище зазначене можна зробити висновок щодо духовних компонентів економіки. Без них духовно-інтелектуальний рівень нації не є таким багатим. Саме у зростанні цих компонентів відбувається перехід суспільства на цивілізаційний ступінь розвитку. Успішна діяльність у людській духовності та економіці не заперечують одне одного, а навпаки, додержання духовних компонентів наповнює духовним сенсом і змістом діяльність економічних суб'єктів.

Література

1. *Grande dizionario delle religioni*, Ed. Piemme, assisi 1990, (Otto Rudolf, *DasHelige*, München 1963 // Otto, *Świętość*, Warszawa 1993, str. 254)
2. *Бабосов О.М. Экономическая социология*. / Бабосов О.М – М.: УП «Технопринт», 2004.
3. *Соколова Г. Н. Экономическая социология*. / Соколова Г. Н – Мн.: Наука и техника, 1995.

4. Льїн В. В., Кулагін Ю. І. Філософія: Підручник: В 2 ч. – Ч. І. Історія розвитку філософської думки. – К.: «Альтерпрес», 2002. – 464 с.
5. Сен А. Об этике и экономике. – М., 1996.
6. Философия экономики: Учеб. пособие для высш. учеб. заведений / Отв. ред. С. В. Сняков. – К.: «Альтерпрес», 2002. – 384 с.
7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kerivnyk.info/sociologia-rynku>
8. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Т.В. Гончарук, Н.В. Гнаевич, М.І. Гурик, О.М. Рудакевич, Р.Ю. Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О. М. Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256 с.